

DEL DATIU A L'ACUSATIU. UN CANVI SINTÀCTIC EN PROCÉS EN LLENGÜES ROMÀNIQUES I BASC¹

ANNA PINEDA

Centre de Lingüística Teòrica

Universitat Autònoma de Barcelona

Correspondència: Departament de Filologia Catalana,

Facultat de Lletres, Edifici B, UAB - 08193 Bellaterra

Tf.: 93 586 80 69

anna.pineda@uab.cat

Resum

En català, així com en altres llengües romàniques i també en èuscar, hi ha diversos verbs que poden dur un complement de persona en datiu o en acusatiu —en el cas basc, en datiu o en absolutiu. En són exemples els verbs catalans *trucar*, *telefonar*, *contestar*, *robar*, *pagar*, *pegar* o *disparar*, entre d'altres. Aquesta alternança de cas és de fet una transició de l'ús del datiu a l'ús de l'acusatiu. Es tracta, en el fons, d'un canvi sintàctic en procés, que presenta diferents estadis d'evolució segons la varietat dialectal o fins i tot idiolectal. Per analitzar aquesta alternança de cas, o aquest pas de datiu a acusatiu, prenem com a punt de partida la idea que un verb intransitiu inergatiu com *trucar* (format per un verb lleuger i un nominal, com ara *fer TRUC*) seguit d'un complement de persona correspon de fet a una estructura ditransitiva, és a dir, una estructura amb un complement directe i un d'indirecte (*fer TRUC a algú*). Assumim també que, com en bona part de les construccions ditransitives de les llengües, hi intervé un nucli aplicatiu que relaciona l'objecte directe (*TRUC*) i l'indirecte (*a algú*). Seran les propietats d'aquest nucli funcional aplicatiu les que ens permetran explicar el pas de l'ús d'un complement datiu (*Li telefono*) a l'ús d'un complement acusatiu (*El telefono*), en els primers estadis del procés de canvi. Finalment, constatarem que en l'estadi final el procés desemboca en una autèntica transitivització de l'estructura.

Paraules clau

variació sintàctica, estructura argumental, datiu, acusatiu, llengües romàniques, basc

1. Aquest article s'ha elaborat en el marc d'una beca predoctoral del Programa de Formació de Professorat Universitari (FPU) del Ministeri d'Educació del Govern d'Espanya, i també s'ha beneficiat del projecte *Grup de Lingüística Teòrica* (2014 SGR 1013) (Generalitat de Catalunya).

Abstract: FROM DATIVE TO ACCUSATIVE. AN ONGOING SYNTACTIC CHANGE IN ROMANCE AND BASQUE

In Catalan, as well as in other Romance languages and Basque, there are several verbs which can take a dative- or accusative-marked complement of person, in Basque, a dative- or absolutive-marked one. This is the case of Catalan verbs trucar ‘phone’, telefonar ‘phone’, contestar ‘answer’, robar ‘rob’, pagar ‘pay’, pegar ‘hit’ and disparar ‘shoot’, among others. This case alternation is indeed a transition from dative to accusative. We are dealing with a process of syntactic change which reflects different stages of evolution depending on the dialectal or even idiolectal variety. In order to analyse this alternation, or this change from dative to accusative, we assume the idea that an unergative intransitive verb such as trucar (made up of a light verb and a nominal, as in fer TRUC ‘make a phone call’) followed by a complement denoting person actually corresponds to a ditransitive structure, this is to say, a structure with a direct and an indirect object (fer TRUC a algú ‘make a phone call to someone’). Likewise, we assume that, as in several ditransitive constructions, there is an applicative head relating the direct complement (TRUC) and the indirect complement (a algú). The properties of this functional applicative head will allow us to explain the change from the use of a dative complement (Li telefono) to the use of an accusative complement (El telefono) in the early stages in the process of change. Finally, we will see that in the final stage the process results in a true transitivization of the structure.

Keywords

syntactic variation, argument structure, dative, accusative, Romance languages, Basque

1. PRESENTACIÓ

En aquest article estudiem diversos verbs que presenten un mateix patró de variació sintàctica tant intralingüísticament com interlingüísticament: l’alternança de cas datiu/acusatiu. En concret, l’estudi es basa en les dades de diversos parlars catalans, si bé també resseguim el que ocorre en altres zones de l’espai romànic, concretament en espanyol, en asturià i en diverses parles d’Itàlia. A més, per reforçar la validesa de l’anàlisi presentada, també tenim en compte el comportament d’una llengua genealògicament no relacio-

nada, el basc. Prenent el català com a referència, els verbs afectats són aquests:²

Verbs de transferència de comunicació

· Verbs de comunicació telefònica: *telefonar, trucar, cridar, tocar, picar*

· Verbs de comunicació per correspondència: *escriure*

· Verbs de comunicació per resposta: *contestar, respondre*

Verbs de transferència de possessió

· Verbs de possessió positiva: *pagar*

· Verbs de despossessió: *robar*

Verbs de contacte (en sentit ampli)

· Verbs de contacte violent: *pegar, colpejar, colpir, picar, mossegar*

· Verbs de contacte a distància: *apuntar, disparar*

· Verbs d'ordre lineal o jeràrquic: *seguir, precedir, succeir*

Verbs d'interacció social i nocions relacionades³

· *servir, manar, cridar* 'escriu', *pregar, suplicar, ensenyar, influenciar, obeir, aplaudir, xiular, mentir, penjar* (al telèfon), *aconsellar, consultar, pitar* (castellanisme per a 'tocar el clàxon'), *picar* (a través del timbre o interfon), *informar, lladrar, preguntar*

La variació sintàctica que presenten aquests verbs té a veure amb l'expressió del complement de persona, que pot presentar cas datiu o cas acusatiu, tant en els SD (sintagmes determinants) plens com en els clítics.⁴ En català, aquesta alternança constitueix un cas irrefutable de variació datiu/acusatiu per al qual no s'ha proposat cap explicació (per a les poques mencions parcials del fenomen,

2. Convé tenir present que, com veurem, no tots els parlants tenen la possibilitat d'alternança amb tots els verbs. Quant a la normativa, en alguns casos es reconeixen tots dos règims (per exemple per a *robar* o *contestar*), però en d'altres se'n recull només un (per exemple per a *telefonar* i *pegar*, que han de ser intransitius).

3. No és un llistat exhaustiu, perquè els límits d'aquest darrer grup fluctuen de manera considerable.

4. Sense entrar en detalls intrateòrics, assumim la visió (actualment majoritària en el generativisme) que els sintagmes nominals encapçalats per un determinant formen un SD, de tal manera que D (el determinant) n'és el nucli. Convé aclarir, però, que aquesta qüestió no està lliure de controvèrsia: fins als anys 80, predominava la idea que el nucli era el nom i que, per tant, aquests sintagmes eren SN.

normalment des d'un punt de vista descriptiu, vegeu Solà (1994), Cabré & Mateu (1998), Rosselló (2002), Pérez Saldanya (2007), Ramos (2005a, b) i Morant (2008)).⁵ Aquests treballs, això sí, constaten que hi ha variació dialectal, però també idiolectal. Si en català aquesta alternança ha estat, poc o molt, reconeguda, en espanyol en canvi trobem explicacions molt contradictòries en les gramàtiques i diccionaris prescriptius, a causa, d'una banda, de l'existència del marcatge diferencial d'objecte en l'àmbit dels SD lèxics (que fa indistingibles un objecte directe de persona i un objecte indirecte) i, de l'altra, de fenòmens de confusió de cas (*loísmo, laísmo, leísmo*) en l'àmbit dels clítics. En Pineda (2014: §5.1.1.) mostrem que l'alternança datiu/acusatiu no té res a veure amb els fenòmens de confusió de cas en els clítics.

2. MOSTRA DE DADES

Per exemplificar la casuística a què ens referim, prenem els verbs de comunicació telefònica.⁶ Segons el diccionari normatiu, *telefonar* i *trucar* (*per telèfon*) són verbs intransitius, de tal manera que la persona que rep la telefonada s'expressa en datiu (1).⁷ Molts parlants, però, tendeixen a recórrer a l'acusatiu (2):

(1) *En Joan {truca/telefona} a la seva filla* → *En Joan li {truca/telefona}*

(2) *En Joan {truca/telefona} la seva filla* → *En Joan la {truca/telefona}*

5. Aquests treballs descriuen l'alternança però no en busquen la motivació. A tall d'exemple, Rosselló (2002: 1939) diu: «Sigui quina sigui la veritable explicació d'aquesta alternança entre l'acusatiu i el datiu [...]».

6. Per a un repàs exhaustiu de les consideracions que s'han fet sobre aquests verbs des d'un punt de vista prescriptiu en diccionaris i gramàtiques, i per a un recull d'exemples reals extrets d'obres literàries, de la premsa i del discurs espontani dels parlants, remetem el lector a Pineda (2014: §5.2).

7. En Pineda (2014: §5.2.1) també parlem de la natura originàriament ditransitiva de *telefonar*, que encara avui recullen els diccionaris: *telefonar un missatge a algú* —aquest ús, pràcticament desaparegut en català, és en canvi força viu en altres parlars romànics, com l'occità.

Quant a l'espanyol, on *telefonar* també presenta aquesta alternança, és significatiu que tant la *Nueva Gramática de la Lengua Española* (NGLE) com el *Diccionario Panhispánico de Dudas* (DPD) reconeguin que es tracta d'una autèntica alternança de cas, la qual cosa contradiu el dictamen normatiu del *Diccionario de la lengua española* (DRAE). Així, la NGLE (2009: §16.9q), en referir-se a l'alternança datiu/acusatiu, afirma que «es muy común la de [...] *telefonar*, que se ilustra a continuación: *Al día siguiente la telefoneó para invitarla al cine [...] Cuando regresaras a Europa, le telefonearías para entrenarla en llamarte Tito*». El DPD observa sobre *telefonar* que «en el uso culto mayoritario funciona como intransitivo [...]. No obstante, en el habla culta se documenta también su uso como transitivo: *Gustavo la telefoneaba casi todos los días*».

Aquesta tendència de marcar amb acusatiu el complement de persona d'aquest tipus de verbs apareix també en altres llengües romàniques, com ara l'asturià, on de fet l'ús d'acusatiu (4) és preferible al del datiu (3):

(3) [?]*Telefonéey*

(4) *Telefonéelu, telefoneéla*

(XULIO VIEJO, c. p.)

Per acabar el panorama romànic, cal dir que també en diversos parlars italians trobem l'alternança. Així, al costat de la forma amb datiu (5), tenim la forma amb acusatiu (6), circumscrita segons l'Academia della Crusca als parlars meridionals d'Itàlia:

(5) a. *Ogni giorno telefono a mia mamma*

(*Grande Dizionario Hoepli Italiano* de Gabrielli)

b. *Ogni giorno* [_{DAT} **le**] *telefono*

(6) a. *Telefonarono lo zio*

(GADDA, citat per l'Academia della Crusca)

b. [_{AC} **Lo**] *telefonarono*

De fet, la variació datiu/acusatiu està documentada, entre d'altres, en el napolità, l'altamura de la Pulla, la varietat calabresa de Cosenza i de Trebisacce, i el sicilià, d'acord amb Ledgeway (2000: 52-53, 2009: 844-847).

Finalment, ja fora de l'àmbit romànic, és remarcable que en altres llengües, com ara el basc, també trobem aquesta alternança (vegeu Etxepare 2003, Mounole 2012, Creissels i Mounole 2012, Fernández i Ortiz de Urbina 2010 i 2012):⁸

(7) *Adunari deitu diot nik*
 Aduna-DAT telefonar AUX:ERG-ABS-DAT jo-ERG
 'He telefonat [_{DAT} a l'Aduna]'

(8) *Aduna deitu dut nik*
 Aduna.ABS telefonar AUX:ERG-ABS jo-ERG
 'He telefonat [_{ABS} l'Aduna]'

Un cop presentades les dades, ens disposem a analitzar-les amb més deteniment.

3. L'ALTERNANÇA COM A CANVI SINTÀCTIC

Treballs com el de Ramos (2005a, b) apunten a una distribució més aviat complementària de l'opció dativa i l'acusativa: així, el datiu correspon a la majoria de dialectes valencians i balears (dits conservadors), mentre que l'acusatiu correspon a alguns dialectes del català central (dits innovadors). Si aquesta fotografia fos completa, n'hi hauria prou de dir que el primer grup de parlants té en la seva gramàtica una estructura amb datiu, mentre que el segon grup de parlants disposa d'una estructura amb acusatiu.

8. En basc els patrons argumentals impliquen indexació argumental en el verb i marca de cas en els SN que representen els diversos arguments. Així, les formes finites dels verbs presenten un, dos o tres índexs que es refereixen als arguments representants per SN en cas absolutiu, datiu i ergatiu.

Tanmateix, l'escenari és més complex. Ho demostren estudis de corpus com el de Morant (2008). D'una banda, sí que es corrobora un ús força sistemàtic del datiu en la majoria de parlars valencians, de manera que podem dir que en aquestes varietats el canvi sintàctic consistent en l'acusativització no s'ha iniciat i, per tant, aquests parlants disposen només de l'opció dativa. D'altra banda, però, no sembla que en la resta de parlars hi hagi uns usos tan uniformes: de fet, en la majoria de varietats del català central (i també en algunes varietats balears), el que predomina és una combinació de totes dues opcions codificadores. Tampoc en el cas de l'espanyol no sembla que hi hagi una distribució dialectal complementària dels usos acusatius enfront dels usos datius: a partir de les respostes dels nostres informants, així com de les poques referències del fenomen que trobem en la bibliografia, constatem que l'ús de totes dues opcions és present tant en l'espanyol d'Amèrica com en l'uropeu, i que segurament el fenomen està subjecte a variació idiolectal. En definitiva, també en aquesta llengua hi ha parlants que disposen de totes dues opcions codificadores. Així doncs, cal que examinem què ocorre quan el canvi ja s'ha iniciat.

En el canvi sintàctic que determina el pas del datiu i l'acusatiu, podem distingir-hi aquestes fases:

(i) **Canvi no iniciat:** El parlant empra, amb un determinat verb, només el datiu, la qual cosa denota que el canvi amb el verb o context d'ús en qüestió no s'ha iniciat. Bona part dels valencianoparlants es troben en aquesta fase, per a la majoria de verbs. Altres parlants poden estar en la fase de canvi no iniciat per a un determinat verb, però en canvi poden haver començat a introduir l'acusatiu per a altres verbs.

(ii) **Canvi incipient:** El parlant empra l'acusatiu i el datiu indistintament, la qual cosa denota que el canvi amb el verb o context d'ús en qüestió està en procés. Com veurem en l'apartat 4, tant si hi ha datiu com si hi ha acusatiu l'estructura que tenim és la mateixa —la diferència és, però, que el nucli funcional aplicatiu que intervé en l'estructura presenta propietats d'assignació de cas diferents. Així doncs, la predicció és que, tant si el complement de persona és datiu com acusatiu, no hi hagi cap tipus de conseqüència semàntica ni interpretativa. Esperem, doncs, que hi hagi variació lliure, fins i tot en un mateix parlant i amb un mateix verb.

(iii) **Consolidació selectiva del canvi:** El parlant empra l'acusatiu i el datiu amb propòsits semàntics, la qual cosa denota que el canvi s'ha consolidat parcialment o, millor, selectivament, perquè s'ha consolidat l'acusatiu només en un dels contextos d'ús del verb (per exemple, quan *robar* té un matís de violència, o quan *contestar* té un matís de contundència, com veurem en l'apartat 3.1.2).

(iv) **Consolidació plena del canvi:** El parlant empra només l'acusatiu, la qual cosa denota que el canvi s'ha consolidat plenament, amb aquell verb.

És important tenir present que aquest canvi procedeix de manera esglaonada: un mateix parlant pot haver consolidat el cas acusatiu per a determinats usos d'uns verbs, i en canvi mantenir la variació lliure datiu/acusatiu per a altres verbs, i fins i tot ni tan sols haver iniciat el canvi amb alguns altres verbs. Ho il·lustra a la perfecció la radiografia següent, d'un dels nostres informants del català central. Aquest parlant fa un ús indistint de l'acusatiu i el datiu (estadi ii) amb verbs com *trucar* (*Avui li/la trucaré*), *apuntar* (*El policia li/l'apuntava des de la distància*) o *obrir* (*Toquen al timbre, és la Marta: obre-li/la*). En canvi, amb *robar* fa un ús indistint de datiu i acusatiu en general (*Un cartierista li/el va robar a l'autobús*) (estadi ii), però, si el context denota violència o afectació de la víctima, fa un ús exclusiu de l'acusatiu (*El van apallissar uns criminals i el van robar*) (estadi iii); el mateix parlant, en el cas de verbs com *contestar/respondre*, fa un ús indistint d'acusatiu i datiu amb el significat bàsic de 'donar resposta a algú' (*El Joan et va fer una proposta i està esperant que li/el contestis*) (estadi ii), però en canvi amb el significat de 'replacar amb contundència, portar la contrària' usa una codificació exclusivament acusativa (*El Joan estava molt enfadat per la manera com l'havies contestat*) (estadi iii); semblantment, amb verbs com *disparar* distingeix els contextos en què l'impacte sobre la víctima no s'especifica, amb un ús indistint de datiu i acusatiu (*Li/El van disparar però no li va passar res*) (estadi ii), i en canvi, en els contextos en què hi ha un impacte real, fa un ús exclusiu d'acusatiu (*El van disparar i va morir a l'acte*) (estadi iii). Així mateix, el parlant ha consolidat l'acusatiu sistemàtic (estadi iv) amb verbs com *escriure* (*Volia saber com estava i l'he escrit*), *pegar* (*A l'escola sempre el peguen*) o *penjar* (*Parlaven per telèfon però ella es*

va enfadar i el va penjar). Finalment, sembla que encara no ha iniciat el procés de canvi (estadi i) amb verbs com *picar* (*Li ha picat una abella*), *lladrar* (*El nen es va acostar al gos i l'animal li va lladrar*) o *pregar/suplicar* (*Ets molt pesat, amb la teva mare. Sempre li preguntes/suplicues perquè t'ajudi*). En canvi, la radiografia d'un altre parlant —per exemple de qui escriu aquestes línies— podria donar resultats totalment diferents sobre quins verbs presenten lliure alternança (estadi ii), quins tenen un ús consolidat amb explotació semàntica (estadi iii) o sense (estadi iv) i quins ni tan sols han estat afectats pel procés de canvi (estadi i).

Vegem, amb més detall, en què consisteixen les diferents fases del canvi sintàctic estudiat.

3.1. *Les etapes del canvi*

3.1.1. Canvi incipient: la variació intraparlant

Quan el canvi s'inicia (estadi ii), hi ha una fase de variació lliure, és a dir, d'ús indistint de les dues opcions de cas. Així, un mateix parlant pot combinar en una mateixa seqüència ambdues opcions, tant en català (9) com en espanyol (10):⁹

(9) *A veure, **truca-li, truca-li** i així sabem què passa. Va, **truca'!*** (M)

(10) *Le llamas por teléfono [...] si me apetece **lo llamo***. (L)

És igualment il·lustratiu el fragment següent extret d'una obra teatral. Els actors discuteixen sobre la conveniència de fer una trucada i tots dos utilitzen totes dues formes:¹⁰

9. Per referir-nos a les fonts dels exemples, emprarem la classificació següent: *P* per a premsa escrita, *M* per a mitjans de comunicació (programes o entrevistes de televisió o ràdio, sèries televisives), *L* per a obres literàries tant originals com traduïdes i finalment *E* per a exemples de producció espontània de parlants nadius de català i d'espanyol.

10. És un diàleg entre els actors Jordi Boixaderas i Jordi Bosch de l'obra *El crèdit* (de Jordi Galceran, Sala Villarroel, Barcelona, 28/03/2014).

- (11) Actor 1: *Com vols que li truqui? [...] No la trucaré!*
 Actor 2: *Truca-li. [...] Mira, la truques i li dius que... (E)*

La nostra proposta per explicar la variació intraparlant s'inspira en un plantejament que s'ha fet en l'estudi del canvi lingüístic: la possibilitat que els parlants tinguin a la seva disposició múltiples gramàtiques que competeixen entre si per encaixar amb un input determinat, de manera que un parlant pot retenir, durant un temps, diferents opcions de codificació (vegeu Pineda (2014: §5.6.1) i les referències allí citades). En efecte, això encaixa en el nostre cas d'estudi: els parlants que tenen la solució dativa i la solució acusativa parteixen de la combinació de dues gramàtiques, una amb solucions conservadores (datiu), i una altra amb solucions innovadores (acusatiu). En aquest estadi del procés de canvi, doncs, el parlant empra indistintament totes dues marques de cas amb un mateix verb i en un mateix context, és a dir, sense vincular el cas amb diferències semàntiques, tal com hem vist en (9)-(11).

3.1.2. Consolidació (selectiva o plena) del canvi: cap a una transitivització

Partint de l'estadi de variació lliure anterior, cal tenir present que arriba un punt que l'*input* torna a ser prou consistent i uniforme i permet, doncs, l'assentament d'una solució o de l'altra. A gran escala, això és el que ha passat, per exemple, amb el verb francès *aider*, que antigament permetia l'alternança datiu/acusatiu i que actualment s'usa exclusivament amb complements acusatius (Troberg 2008). Doncs bé, aquesta consolidació també té lloc, a petita escala, amb tots els nostres verbs en català i en la resta de llengües estudiades.

En efecte, podem constatar que una part dels parlants han fet un pas més enllà i han passat d'un estadi (transitori) amb dues gramàtiques en competició que generen variació intraparlant lliure, a un estadi ulterior en què les dues variants s'aprofiten a la interfície i són interpretades de manera diferent. Així doncs, en l'estadi (iii), la consolidació selectiva del canvi, el parlant decideix aprofitar les dues opcions de codificació per expressar una diferència semàntica, de manera que con-

solida l'ús acusatiu per a un significat concret del verb, mantenint l'ús datiu (estadi i) o l'ús alternant (estadi ii) per a altres significats.

Val a dir que aquest estadi de consolidació selectiva il·lustra un fet que sembla natural: el de treure partit de les possibilitats que ofereix la llengua. En el cas que ens ocupa, sovint la selecció del significat del verb amb el qual es consolidarà el cas acusatiu té a veure amb distincions semàntiques que giren generalment entorn de la noció d'afectació (incloent-hi violència, contundència, etc.): amb acusatiu, el complement de persona és més afectat; amb datiu, menys. De fet, la relació entre afectació i codificació transitiva ha estat àmpliament descrita en treballs referits a llengües ben diverses (vegeu Pineda (2014: §5.6.2.1.1) i les referències allí citades). De fet, l'ús de la diferència de cas per fer una diferència semàntica ha arribat en alguns casos al diccionari normatiu; per exemple, segons el DIEC2 *contestar* amb datiu significa 'donar resposta', mentre que l'ús acusatiu implica matisos de major contundència, que acosten el significat del verb a 'replicar'. Així mateix, *robar* amb datiu significa 'apropiar-se indegudament, amb violència, amb engany, d'amagat (allò que és propietat d'altri)', mentre que amb acusatiu significa 'desposseir (algú) de les coses que li pertanyen, indegudament, amb violència, amb engany, d'amagat'. Observem que l'alternança de cas vehicula una diferència quant a l'afectació, en el sentit que l'acusatiu apareix quan s'especifica (vegeu text en rodona) l'alt grau d'afectació de la víctima (12), i el datiu es reserva per als altres casos (13):

(12) *Dos detinguts per haver malferit i robat un noi per Cap d'Any a Banyoles Segons la víctima, els agressors li van demanar per agafar un taxi, el van asfixiar fins a fer-lo caure inconscient, el van robar i el van colpejar brutalment. (M)*

(13) *No coneixes l'avi: no hi ha home en aquest món que pugui robar-li i sortir-se'n. (L)*

En canvi, sabem que el canvi ja s'ha consolidat plenament (estadi iv) quan l'ús de l'acusatiu sigui sistemàtic i s'utilitzi per designar la víctima de qualsevol tipus de robatori, incloent-hi casos en què la persona robada només ha perdut una petita quantitat de diners (14):

(14) - *L'han robat a l'estació de tren?*

- *No, a l'hotel.*

- *Què ha perdut?*

- *Unes 100 lliures. (L)*

Així doncs, l'ús que diversos parlants fan d'estructures amb acusatiu per a aquesta mena de verbs correspon, de fet, a un estadi concret d'un procés de canvi de la llengua.¹¹

És interessant que també en altres llengües es detecta l'explotació semàntica de les dues opcions disponibles (estadi iii). Així, diversos parlants de l'espanyol consultats constaten que l'ús de *robar* amb acusatiu implica una major afectació, amb un significat molt més proper a 'assaltar, atracar'. De fet, Fernández-Ordóñez (1999: 1328-1329 i 1329, n. 23) explica que la codificació del complement de persona en acusatiu implica «una reinterpretación del verbo, aumentando su grado de transitividad e implicando un cambio de significado», en el sentit que «el acto de sustracción tuvo lugar en presencia del individuo afectado y con notable perjuicio del mismo». També en espanyol, però, hi ha una part de parlants que opten per l'acusatiu de manera sistemàtica, i no només per a determinats contextos (estadi iv). Així, faran servir la codificació acusativa amb el significat estàndard de *robar*, sense cap matís de violència ni de major afectació:

(15) a. *Lo robaron y le devolvieron todo: increíble (P)*

b. *Meten presa a mujer por fingir que la robaron. La fémina acudió a la comisaría indicando que le habían hurtado un bolso que dejó en una farmacia (P)*

11. Un revisor anònim del present treball suggereix l'interès de tenir present que molts parlants, amb alguns verbs, ja *parteixen* d'estructures transitivitzades. Sens dubte, aquesta és la percepció que hom té si mira l'ús actual de la llengua en determinades parts del territori (per exemple, amb el verb *trucar* en la majoria de comarques del català central). L'objectiu del treball és, precisament, situar aquest estat de coses (l'ús d'acusatiu amb alguns verbs) en el marc general del català, tant des del punt de vista de l'evolució diacrònica de la llengua com des del punt de vista de la variació del conjunt de dialectes. Agraïm, doncs, l'observació del revisor, perquè ens permet fer aquest aclariment.

Si ens fixem en els verbs de comunicació telefònica, no sembla que la distinció de cas tingui conseqüències semàntiques, és a dir, no semblen compatibles amb l'estadi (iii) de consolidació selectiva del canvi. Ara bé, en asturià, Xulio Viejo (c. p.) constata que és possible detectar una diferència interpretativa segons el cas usat.¹² També en basc, els parlants que disposen de les dues opcions codificadores per a *deitu* 'trucar' en poden fer un ús amb matisos aspectuals diferenciats (ETXEPARE 2003: 412-413, MOUNOLE 2012: 361-362).¹³ Observem, doncs, que en l'etapa de consolidació del canvi, els parlants treuen profit, des del punt de vista del significat, de l'alternança de cas.

Arribats en aquest punt, convé que concretem quina és l'estructura d'aquests verbs, i com s'hi encabeix la variació datiu/acusatiu.

4. L'ESTRUCTURA ARGUMENTAL DELS VERBS ALTERNANTS

4.1. *Què amaguen els verbs inergatius?*

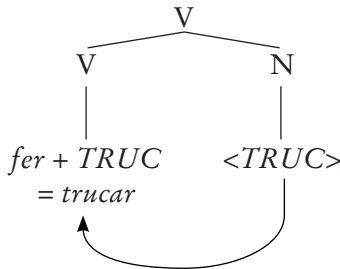
Els verbs estudiats són originàriament intransitius, és a dir, verbs sense objecte directe (OD). Com és sabut, d'entre els verbs intransitius distingim els inacusatius (amb un subjecte més aviat pacient, com *néixer* o *venir*), i els inergatius (amb un subjecte més aviat agentiu, com *córrer*

12. Xulio Viejo (c. p.) adverteix que «[s]i tuviese que arriesgar una cierta matización entre ambos diría que el acusativo marca un aspecto puntual (*telefonélu va cinco minutos*) y el dativo un cierto matiz durativo o reiterativo (*telefonéa-y tolos días*)». Si bé caldria aprofundir en les diferències entre ambdues variants, no sembla del tot desencaminat pensar que existeix una correlació entre els matisos aspectuals apuntats i una diferència semàntica basada en el grau d'afectació, en la línia del que hem constatat amb altres verbs —l'acció puntual amb acusatiu denotaria una major afectació del participant, mentre que la versió amb datiu correspondria a un esdeveniment del qual es vol destacar la iteració o la duració, més que no l'efecte que pugui produir-se sobre el participant.

13. La diferència es percep en afegir-hi modificadors (p. ex. un al·latiu com *bullegora* 'a l'oficina'): tant amb datiu com amb absolutiu s'obté el significat 'trucar a algú a l'oficina, entenent que aquest algú ja és a l'oficina'; però, addicionalment, la forma absoluta també pot correspondre a la lectura 'trucar a algú que no és a l'oficina i fer-l'hi anar' (FERNÁNDEZ & ORTIZ DE URBINA 2012: 87). Odría & Berro (2011: 14) relacionen les dues lectures (tal com avançàvem) amb l'afectació.

o *fumar*). En efecte, els nostres pertanyen a aquesta segona subclasse. En aquest punt, convé parlar de la relació *amagada* entre els verbs inergatius i els transitius, capturada per diverses teories lingüístiques, i que presenta un gran interès en el marc d'un estudi comparatiu entre l'àmbit romànic i l'eusquera com el nostre. I és que, en línies generals, sembla que les formes superficials dels verbs inergatius del basc reflecteixen la configuració transitiva subjacent dels equivalents romànics, estructuralment opacs: *dormir* ~ *lo egin* '(lit.) fer son', *parlar* ~ *hitz egin* '(lit.) fer paraula'. De fet, també en la nostra llengua en trobem exemples: són ben comunes expressions com *fer nones* per dir *dormir*, i és ben conegut també l'ús de *fer feina* en comptes de *treballar*, especialment a les Illes. Efectivament, aquestes estructures complexes del tipus 'verb lleuger + nom' confirmen una hipòtesi que gaudeix d'àmplia acceptació en el corrent generativista: els verbs inergatius amaguen de fet una estructura transitiva formada per un verb lleuger i un element nominal (HALE & KEYSER 1993, 2002). Així, s'entén que un verb inergatiu com *trucar* és fruit de la fusió d'una arrel nominal cognada (N) amb un nucli verbal:¹⁴

(16)

14. En la nota 7 ens referíem a l'ús originari de *telefonar* com a verb ditransitiu, per exemple *telefonar un missatge a algú*. Certament, alguns dels verbs estudiats (com *telefonar*, però també *robar*, entre d'altres) permeten no només un OD cognat (*fer TELEFONADA, fer ROBATORI*), sinó també un OD amb un contingut no relacionat amb l'arrel lèxica del verb (*telefonar un missatge, robar la cartera*). Sovint, els referents d'aquests OD són hipònims respecte dels nominals cognats: un missatge és un tipus concret de telefonada. En altres casos, però, la relació semàntica és més abstracta, com ara entre *cartera* i *robatori*. En Pineda (2014: 5.3.2) especifiquem el mecanisme teòric que permet donar compte d'aquestes dues opcions, l'OD cognat i l'OD amb contingut lèxic diferenciat.

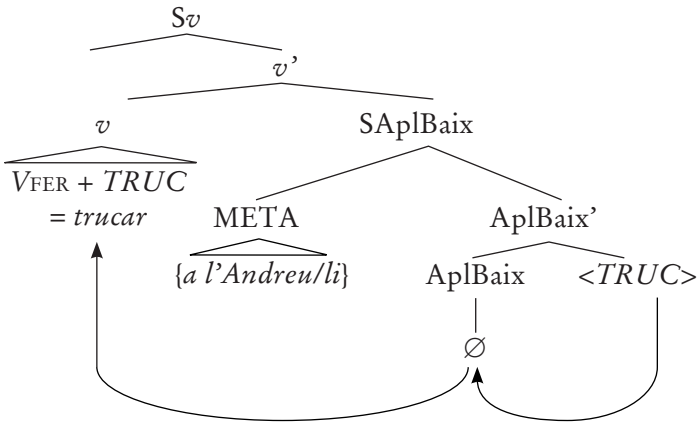
El nostres verbs, però, presenten també un argument meta, un objecte indirecte (OI). Aleshores, si a una construcció transitiva hi afegim un OI, obtenim una construcció ditransitiva, de manera que *L'Anna truca a l'Andreu* és de fet *L'Anna fa TRUC a l'Andreu*. Podem parlar, doncs, d'una estructura ditransitiva a l'ombra. Precisament, en les construccions ditransitives (exemplificades per excel·lència pel verb *donar*: *L'Andreu dona un llibre a l'Anna*), s'ha postulat que hi intervé un nucli funcional, anomenat aplicatiu, que s'encarrega de relacionar l'OD i l'OI. El terme *aplicatiu* té l'origen en l'anàlisi de les llengües bantu, en les quals és força evident que els OI no són arguments directament dependents del verb, sinó arguments *afegits, aplicats* a l'estructura.¹⁵ En aquest sentit, darrerament són molts els lingüistes generativistes que han adoptat la idea que els OI de les llengües del món són introduïts mitjançant aquests nuclis aplicatius (vegeu Pylkkänen 2002, Cuervo 2003 i Pineda 2014).

Tenint en compte tot això, l'estructura d'un verb com *trucar* serà de fet ditransitiva (*L'Anna fa TRUC a l'Andreu*, *L'Anna li fa TRUC*), amb el corresponent nucli aplicatiu que relaciona l'OI (*a l'Andreu*, *li*) i l'OD (el nominal cognat *TRUC*, que desapareixerà fusionat en el verb, com indiquen les fletxes):¹⁶

15. La justificació de la presència del nucli aplicatiu en les estructures ditransitives és doble. D'una banda, resol el conflicte entre el bibranquisme de les estructures sintàctiques (els nodes dels arbres amb els quals representem les oracions només poden tenir dues branques) i el fet que els verbs ditransitius presenten no un sinó dos complements. De l'altra, el nucli aplicatiu permet expressar estructuralment l'existència d'una relació semàntica (de transferència de possessió) entre els dos complements d'un verb ditransitiu, l'OD i l'OI, en el sentit que *L'Andreu regala una rosa a l'Anna* es pot parafrasejar com a *L'Andreu fa que una rosa estigui en possessió de l'Anna*.

16. La idea de la descomposició dels verbs inergatius en un verb lleuger i un nominal no és nova. Ho proposen, però per a altres verbs de l'espanyol, Sáez (2009) i Torrego (2010).

(17)

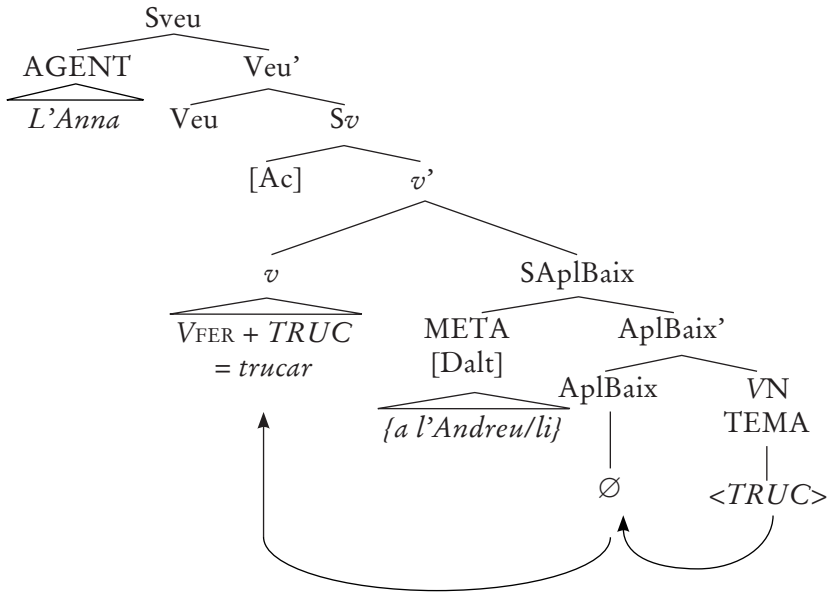
Vegem, però, com s'explica la variació entre datiu i acusatiu.

4.2. Quan hi ha cas datiu

En les llengües romàniques, el nucli aplicatiu és responsable de la codificació dativa de l'OI. Com argumenten Cuervo (2003: 72-77) per a l'espanyol, Fournier (2010: 207-210) per al francès i Pineda (2014) per al català, en les llengües romàniques el nucli aplicatiu assigna cas datiu inherent a l'especificador (la meta o OI). Al seu torn, l'argument que es troba en posició de complement (el tema o OD) s'ha de moure fins a una posició, l'especificador de v , que li permeti obtenir el cas que queda disponible, que és cas acusatiu estructural. Això és el que passa en una construcció ditransitiva estàndard, com *L'Anna regala un llibre a l'Andreu*. Però en el cas que ens ocupa, *L'Anna truca (=fa TRUC) a l'Andreu* o *L'Anna li truca (=fa TRUC)*, l'OD (el nominal cognat *TRUC*) no fa aquest recorregut sinó que, com hem vist, es fusiona amb el verb:¹⁷

17. Igual que en les ditransitives clàssiques (*L'Andreu (li) dona un llibre a l'Anna*), també en aquest cas l'OI pot ser doblat: *L'Anna (li) telefona a l'Andreu*. En aquests casos, el nucli aplicatiu no serà fonològicament buit sinó que hi trobarem el clític doblador *li*. Vegeu Pineda (2014), per a més consideracions sobre el doblat opcional de clític.

(18)

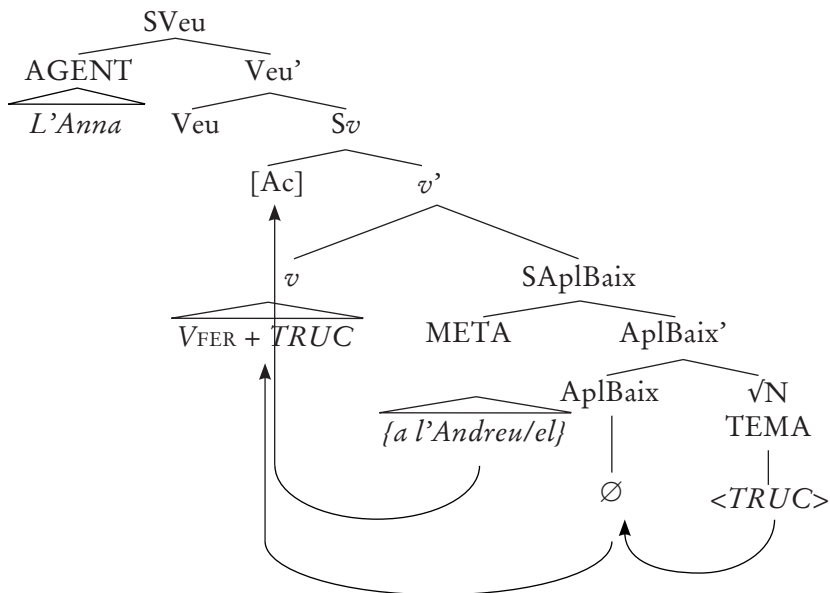
En definitiva, a banda del recorregut que fa el nominal TRUC, ens interessa retenir que l'OI que designa el receptor de la trucada (*a l'Andreu, li*) rep cas datiu gràcies a la presència del nucli aplicatiu.

4.3. Quan hi ha cas acusatiu

Tenint en compte la descomposició dels verbs inergatius com *trucar* en una estructura transitiva (V+OD) com *fer TRUC* (i *robar* en *fer ROBATORI*, *ajudar* en *donar AJUT*, etc.), esperem que el complement de persona sigui un OI amb cas datiu, com acabem de veure. Aquesta no és, però, l'única opció, perquè el mateix complement de persona pot presentar acusatiu. Amb tot, això no implica pas que el verb inergatiu hagi passat a ser típicament transitiu. Més aviat, diverses proves semàntiques i sintàctiques indiquen que aquests complements, malgrat el cas acusatiu, encara són OI, però amb una marca de cas inesperada —podem parlar de marcatge diferencial d'OI, si manllevem la terminologia de Bilous (2011) referida a alguns verbs del francès i l'ucraïnès amb comporta-

ments similars. A favor de la idea que aquests complements acusatius són OI podem esmentar el fet que, independentment del marcatge de cas, designen un participant en l'esdeveniment que no és pas un pacient (com esperaríem d'un OD típic), sinó més aviat un receptor (*telefonar, escriure, respondre* + complement de persona), un beneficiari (*ajudar* + complement de persona) o un maleficiari (*robar* + complement de persona). Aquests papers semàntics els englobem en l'etiqueta de *meta*. La conseqüència d'aquest fet semàntic és que les estructures amb aquests verbs han de contenir una posició per a aquest tipus de complement, i aquesta posició és justament la d'especificador del SAplBaix. De fet, l'estatus de meta dels complements d'aquests verbs es confirma quan donem un cop d'ull al comportament translingüístic dels predicats estudiats: normalment prenen complements oblics o datius (vegeu Pineda 2014: §5.3.1 i les referències allí citades). Per tot això, fins i tot quan el complement de persona dels nostres verbs presenta acusatiu, considerem que és un OI i ocupa la mateixa posició que l'OI amb datiu:

(19)

Cal explicar, però, per què ara l'argument situat en l'especificador de l'aplicatiu presenta cas acusatiu (19), si abans presentava cas datiu (18). És a dir, cal explicar l'origen d'aquesta variació sintàctica. La resposta, pensem, s'ha de buscar en les propietats de les categories funcionals, i més concretament en les característiques del nucli aplicatiu.¹⁸ Crucialment, els aplicatius baixos no es comporten de la mateixa manera en totes les llengües, sinó que llurs propietats d'assignació de cas poden canviar (PYLKKÄNEN 2002, CUERVO 2003, FOURNIER 2010). En efecte, en l'estructura de (18) teníem un aplicatiu romànic corrent, és a dir, un aplicatiu que assigna cas datiu a l'especificador. En canvi, la nostra proposta és que en (19) tenim un aplicatiu de tipus anglosaxó, és a dir, un aplicatiu que no assigna cas datiu inherent a l'argument situat en el seu especificador (la meta), sinó que, com que per algun motiu no té el datiu disponible, assigna el cas inherent per defecte, l'acusatiu, a l'argument situat en el seu complement (el tema). De retruc, la meta, que no té cas, s'ha de moure per comprovar el cas acusatiu estructural, tal com vèiem en l'arbre de sobre.

Efectivament, aquest és el funcionament dels aplicatius en una llengua com l'anglès, on s'obtenen les anomenades construccions de doble objecte (CDO), amb dos objectes amb cas acusatiu (un d'inherent i l'altre d'estructural):

(20) *Andreu gave Anna a rose*

Alhora, el fet que la meta tingui cas estructural explica que, en aquestes construccions de l'anglès, sigui l'OI el que es pot passivitzar (21) —recordem que només els arguments amb cas estructural poden esdevenir el subjecte d'una passiva. Si el cas acusatiu que trobem en els complements de persona que estudiem s'obté de la mateixa manera que en aquestes construccions angleses, esperarem que la passivització també sigui possible. Efectivament, la predicció es compleix:

18. La idea de localitzar l'origen de la variació en el nucli aplicatiu està en sintonia amb l'anomenada conjectura Borer-Chomsky (BAKER 2008: 353-355), segons la qual tots els paràmetres de variació es poden atribuir a diferències en els trets d'ítems concrets (e.g. els nuclis funcionals) en el lèxicó.

(21) *Andreu gave Anna a rose.* → *Anna was given a rose.*

(22) *Un brètol ha robat el Joan.* → *El Joan ha estat robat per un brètol.*

De fet, observem la possibilitat de passivització d'aquests complements en català, espanyol, napolità i calabrès, respectivament:

(23) a. *Maragall ha estat telefonat personalment pel president de la Generalitat (P)*

b. *Esquivias fue telefonado por el Delegado del Gobierno en Andalucía (P)*

(24) a. *Socrama fuje telefonata*

'La meva sogra fou telefonada'

b. *Ancora un signu statu telefonatu*

'Encara no he estat telefonat'

(LEDGEWAY 2000: 30-31)

Tot sembla indicar, doncs, que el complement de persona dels nostres verbs rep cas acusatiu estructural, com representem en (19). Alhora, igual que en la CDO de l'anglès, el nucli aplicatiu assigna cas acusatiu inherent al tema, encara que en aquest cas l'objecte (*TRUC*) acabi fusionat en el verb. El fet clau és que, encara que es produeixi la fusió, l'aplicatiu ja ha esgotat la seva capacitat d'assignar cas acusatiu inherent, de manera que la meta (l'OI) haurà de moure's per comprovar cas acusatiu estructural.

4.4. *Però què causa la variació?*

Hem tractat la variació datiu/acusatiu partint de la base que en aquests predicats amb un sol complement explícit hi ha de fet un OD cognat (com *TRUC*) present en l'estructura, és a dir, partint d'una estructura ditransitiva amagada, amb un aplicatiu que és el responsable d'assignar cas datiu inherent a l'OI (18) o bé d'assignar cas acusatiu inherent al tema cognat i provocar que l'OI s'hagi de desplaçar per obtenir cas acusatiu estructural (19). Ara, però, convé que determi-

nem què motiva la disponibilitat d'un tipus d'aplicatiu o l'altre en una gramàtica, és a dir, convé que esbrinem què pot haver desencadenat l'aparició en la gramàtica d'un aplicatiu a l'anglosaxona que provoca l'aparició d'un complement en acusatiu.

Tenint en compte que en anglès el datiu és absent, no és desencaminat considerar que en les nostres llengües probablement hi ha una correlació entre el canvi paramètric en la composició de trets del nucli aplicatiu i una certa pèrdua de la distintivitat del datiu. De fet, en el portuguès del centre del Brasil s'ha donat aquesta connexió en un cas més extrem: la desaparició del clític datiu de tercera persona en el portuguès ha ocasionat un canvi en les propietats del nucli aplicatiu, que es comporta de manera paral·lela al de l'anglès (Torres Morais i Salles 2010, Pineda 2014: §3.3.3). En efecte, sembla que també en el nostre cas el canvi paramètric en el nucli aplicatiu ha de respondre a una atenuació de les propietats distintives del datiu: és evident que no hi ha pas hagut una pèrdua generalitzada del clític datiu, ja que aquest element es manté ben viu (*Li he donat un llibre*), però sí que podem pensar que té lloc, cada cop amb més força, un afebliment de la singularitat del datiu. I, de fet, pren cada cop més força especialment allà on li és més fàcil, allà on el desdibuixament es presta més: no pas amb els predicats trivalents (*Li he donat un llibre* / **L'he donat un llibre*) sinó amb els predicats bivalents, els nostres (*He telefonat a la Maria* / *He telefonat la Maria*; o *Li he telefonat* / *L'he telefonat*).

Precisament, és interessant que Ramos (2005b: 106) apunta dos factors que podrien atiar aquest procés de pèrdua de singularitat del datiu en català. D'una banda, la diferència superficial entre els OI (*a*-SD) i els OD (SD) és neutralitzada en molts parlars, ja que el marcatge diferencial d'objecte és cada cop més freqüent i condueix a la plena coincidència formal entre un OD i un OI, tots dos introduïts per *a*. De l'altra, en aquells parlars del català on el marcatge diferencial d'objecte (o acusatiu preposicional) no ha arribat, la frontera formal entre OI i OD també queda difusa, ara per la confluència fonètica entre un OI com *He telefonat al pare* i un OD com *He telefonat el pare*, pronunciats exactament igual —les vocals *a* i *e* àtones corresponen a la vocal neutra [ə]. A més, en altres contextos, com *Vaig telefonar a la mare* / *Vaig telefonar la mare*, l'emmudiment de la *-r* final de

l'infinitiu tindrà el mateix efecte. En definitiva, creiem que Navarro (2013: 144-145, n. 44), al costat de Ramos, no va desencaminat quan afirma, referint-se a aquests dos fets fonètics: «Eixos dos factors afavorixen que el parlant perda consciència de l'existència de la preposició *a*: “trukaraz əl pərə” (confusió de *al* per *el*) i “truca[r] [a] la marə”. En conseqüència, els complements se substituïxen amb pronoms d'acusatiu: *el trucaràs* i *la trucaràs*».

Fins aquí hem vist, doncs, que l'ús d'un complement acusatiu o d'un de datiu correspon a dos tipus diferents de nuclis aplicatius. Per hipòtesi, l'aplicatiu romànic i l'anglosaxó són semànticament equivalents, i això explica l'estadi (ii) del canvi, en què hi ha variació lliure, tal com vèiem en l'apartat 3.1.1. En canvi, en l'estadi (iii), la fase de consolidació selectiva, l'ús d'un cas o de l'altre té diferències de significat. Convé preguntar-se, doncs, si en aquest punt el parlant juga encara amb la combinació de dues estructures iguals amb propietats d'assignació de cas diferents. En efecte, sembla més encertat considerar que, quan l'alternança de cas implica una explotació semàntica, el parlant ja ha superat l'estadi amb un aplicatiu romànic i un d'anglosaxó, i ha passat a tenir un aplicatiu de tipus romànic quan assigna cas datiu (i el complement és una meta), i una estructura transitiva estàndard quan assigna cas acusatiu (i el complement és un tema) —de fet, tal com exposa Pineda (2014: §5.6.3), hi ha diverses proves sintàctiques que confirmen aquesta transitivització final i, doncs, l'estatus OD del complement. Aleshores, l'explotació semàntica d'aquest estadi se segueix de manera clara. Es tracta, simplement, d'un desenvolupament evolutiu respecte de l'estadi anterior, en què l'aplicatiu romànic i l'aplicatiu anglosaxó coexistien sense diferències semàntiques, una situació que no és lingüísticament útil ni econòmica. De fet, considerem que el pas d'un aplicatiu anglosaxó a una estructura transitiva clàssica no explica només l'estadi (iii) de consolidació selectiva, sinó que evidentment perdura fins a l'estadi (iv) de consolidació plena. En efecte, tant els verbs amb els quals l'acusatiu s'ha consolidat per a un ús concret (estadi iii) com els verbs amb els quals l'acusatiu s'ha consolidat de forma generalitzada (estadi iv), diverses proves estructurals (com el comportament en contextos causatius, la compatibilitat amb predicats secundaris, la concordança de participi, la pronominalitza-

ció partitiva, entre d'altres) apunten cap a una mateixa direcció: cap a una configuració transitiva clàssica.

5. CONCLUSIONS

En definitiva, si aquests indicis han estat interpretats de la manera correcta, podem concloure que l'alternança datiu/acusatiu desemboca en un vertader procés de transitivització. En concret, l'assoliment d'aquesta etapa final del canvi és fruit de la interacció entre un factor gramatical (la presència d'un tipus d'aplicatiu que assigna cas a l'anglosaxona) i un factor relacionat amb l'economia a la interfície. Com ja hem avançat, l'estadi de canvi en procés, amb dos nuclis aplicatius diferents que produeixen oracions (unes amb acusatiu i les altres amb datiu) semànticament equivalents i intercanviables, és antieconòmic tant en la sintaxi com en les interfícies. Davant d'això, podríem dir que la gramàtica fa un pas més i decideix treure profit de la distinció datiu/acusatiu: així, es produeix d'una banda l'especialització de l'estructura amb aplicatiu per als casos en què hi ha datiu i el complement de persona s'interpreta més aviat com una meta; alhora, es fa una evolució respecte de l'estructura aplicativa amb acusatiu cap a una estructura diferent, una estructura transitiva clàssica, que permeti vehicular una interpretació diferent del complement, ara més proper a un tema, és a dir, més *afectat*. En aquest canvi, doncs, hi intervenen factors no específics del llenguatge, és a dir, condicions d'eficiència de computació i representació. Possiblement, hom pot considerar que el fenomen estudiat, que és el resultat d'una estratègia d'optimització a les interfícies, exemplifica de fet la intervenció del tercer factor, relacionat amb «general considerations of computational efficiency» (CHOMSKY 2005: 1). En efecte, aquests «principles of efficient computation [...] would be expected to be of particular significance for computational systems such as language» (CHOMSKY 2005: 6). Deixem, doncs, la porta oberta a aquesta possibilitat, i concloem afirmant que, de ben segur, els diversos estadis evolutius del canvi sintàctic estudiat responen, en el fons, «a la tendència natural de buscar formes diferents per a l'expressió de coses diferents», prenent les paraules d'Ynglès (2011: 281).

BIBLIOGRAFIA

- BAKER (2008): Mark C. Baker, «The Macroparameter in a Microparametric World», dins Theresa Biberauer (ed.): *The limits of syntactic variation*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, ps. 351-374.
- BILOUS (2011): Rostyslav Bilous, *Transitivité et marquage d'objet différentiel*, Tesi doctoral, University of Toronto.
- CABRÉ & MATEU (1998): Teresa Cabré i Jaume Mateu, «Estructura gramatical i normativa lingüística: a propòsit dels verbs psicològics en català», *Qua-derns. Revista de traducció* 2, ps. 65-81.
- CHOMSKY (2005): Noam Chomsky, «Three factors in language design», *Linguistic Inquiry* 36:1, ps. 1-22.
- CREISSELS & MOUNOLE (2012): Denis Creissels i Céline Mounole, *Non-canonical valency patterns in Basque, variation and evolution*. Ms., 45th Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea, Stockholm University.
- CUERVO (2003): María Cristina Cuervo, *Datives at large*. Tesi doctoral, MIT.
- ETXEPARE (2003): Ricardo Etxepare, «Valency and Argument Structure in the Basque Verb», dins José Ignacio Hualde i Jon Ortiz de Urbina (ed.): *A Grammar of Basque*, Berlín: Mouton, ps. 363-425.
- FERNÁNDEZ & ORTIZ DE URBINA (2010): Beatriz Fernández i Jon Ortiz de Urbina, *Datiboa hiztegia*, Bilbo: EHUko Argitalpen Zerbitzua.
- FERNÁNDEZ & ORTIZ DE URBINA (2012): Beatriz Fernández i Jon Ortiz de Urbina, «Dative (first) complements in Basque», dins Ernestina Carrilho i Beatriz Fernández (ed.): *Syntactic microvariation in Westmost European Languages*, Lisboa: Edições Colibri, Universidade de Lisboa, ps. 83-98.
- FERNÁNDEZ-ORDÓÑEZ (1999): Inés Fernández-Ordóñez (1999): «Leísmo, laísmo y loísmo», dins Ignacio Bosque i Violeta Demonte (ed.): *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*, 1, Madrid: Espasa-Calpe, ps. 1317-1397.
- FOURNIER (2010): David H. Fournier, *La structure du prédicat verbal: une étude de la construction à double objet en français*. Tesi doctoral, University of Toronto.
- HALE & KEYSER (1993): Kenneth HALE i Samuel Jay KEYSER «On the Argument Structure and the Lexical Expression of Syntactic Relations», dins *The View from Building 20. Essays in Linguistics in Honor of Sylvain Bromberger*, Cambridge: The MIT Press, ps. 53-109.
- HALE I KEYSER (2002): Kenneth HALE i Samuel Jay KEYSER, *Prolegomenon to a Theory of Argument Structure*, Cambridge: The MIT Press.
- LEDGEWAY (2000): Adam Ledgeway, *A Comparative Syntax of the Dialects of Southern Italy: A Minimalist Approach*, Oxford: Blackwell.

- LEDGEWAY (2009): Adam Ledgeway *Grammatica diacronica del napoletano*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- MORANT (2008): Marc Morant, *L'alternança datiu/acusatiu en la recció verbal catalana*, Tesi doctoral, Universitat de València.
- MOUNOLE (2012): Céline Mounole, «The evolution of transitive verbs in Basque and the emergence of dative-marked patients», dins Gilles Authier i Katharina Haude (eds.): *Ergativity, Valency and Voice*, Berlín: Mouton de Gruyter, ps. 355-380.
- NAVARRO (2013): Josep Lluís Navarro, «Els verbs tocar i cridar com a sinònims de telefonar», *Aula de Lletres Valencianes* 3, ps. 129-160.
- ODRIA & BERRO (2011): Ane Odria i Ane Berro, *Subject and object marking alternation in bivalent predicates: dialectal evidence from Basque*. Ms., *Typology and Variation: New trends in syntactic research*, Helsinki.
- PÉREZ SALDANYA (2007): Manuel Pérez Saldanya, «Gramaticalització i reanàlisi: funció i estructura del canvi sintàctic», dins Teresa Cabré Monné (ed.): *Lingüística teòrica: anàlisi i perspectives*, 2, Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, ps. 13-29.
- PINEDA (2014): Anna Pineda, *Les fronteres de la (in)transitivitat. Estudi dels aplicatius en llengües romàniques i basc*, Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- PYLKKÄNEN (2002): Liina Pylkkänen, *Introducing arguments*, Tesi doctoral, MIT.
- RAMOS (2005a): Joan Rafel Ramos «Les alternances acusatiu/datiu: perspectiva normativa i dialectal», dins *Jornades de la Secció filològica de l'IEC a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana*, Barcelona: IEC, IIFV, ps. 151-159.
- (2005b): Joan Rafel Ramos, «El complement indirecte: l'alternança datiu / acusatiu», *Estudis romànics / publicats a cura de A.M. Badia i Margarit i Joan Veny*, 27, ps. 94-111.
- ROSSELLÓ (2002): Joana Rosselló, «El SV, I: Verb i arguments verbals», dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya (eds.): *Gramàtica del català contemporani*, 2, Barcelona: Empúries, ps. 1853-1949.
- SÁEZ (2009): Luis Sáez, «Applicative phrases hosting accusative clitics», dins Ronald P. Leow, Héctor Campos i Donna Lardiere (ed.): *In Little words: Their history, phonology, syntax, semantics, pragmatics, and acquisition*, Washington: Georgetown University Press, ps. 61-73.
- SOLÀ (1994): Joan Solà, *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*, Barcelona: Empúries.
- TORREGO (2010): Esther Torrego, «Variability in the Case Patterns of Causative Formation in Romance and Its Implications», *Linguistic Inquiry* 41:3, ps. 445-470.

- TORRES MORAIS & SALLES (2010): M. Aparecida Torres Morais i Heloisa M. Moreira Lima Salles, «Parametric change in the grammatical encoding of indirect objects in Brazilian Portuguese», *Probus* 22, ps. 181-209.
- TROBERG (2008): Michelle A. Troberg, *Dynamic Two-place Indirect Verbs in French: A Synchronic and Diachronic Study in Variation and Change of Valence*, Tesi doctoral, University of Toronto.
- YNGLÈS (2011): M. Teresa Ynglès, *El datiu en català: una aproximació des de la lingüística cognitiva*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.